

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-4-104-11>

УДК 792.8.071.2(477):7.03'06

Драч Т.Л.Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського;

Школа повітряної акробатики «Шоколад», м. Львів

Погребняк М.М.

Бердянський державний педагогічний університет

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІ ХОРЕОГРАФИ – ПРЕДСТАВНИКИ ТАНЦЮ-МОДЕРН УКРАЇНИ

Анотація. У статті піднімається питання розвитку танцю-модерн в Україні, а саме аналізується творчість хореографів танцю-модерн, котрі у своїй творчості звертаються до стилістики модерну та роблять вистави та постановки в цьому напрямку. Метою статті є мистецтвознавчий аналіз творчості хореографів, а також дослідження їх найбільш популярних робіт. Завдяки проведеному дослідженню ми зуміли охарактеризувати балетні вистави, танцювальні постановки хореографів на наявність в їхніх роботах структурних елементів танцю-модерн. В даній статті ми розглядаємо творчість як відомих вже хореографів танцю-модерн України, так і ще творчість тих маловідомих балетмейстерів та митців, котрі вдало поєднують стиль-модерн у сучасних постановках. Наше дослідження допомагає вивчити детальніше їх творчий шлях та проаналізувати їхні постановки.

Ключові слова: танець-модерн, хореограф, балетмейстер, балетні вистави, мистецтвознавчий аналіз.

Drach Tamara

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky;

Aerial acrobatics school "Chocolate", Lviv

Pogrebnyak Maryna

Berdyansk State Pedagogical University

WESTERN UKRAINIAN CHOREOGRAPHERS – REPRESENTATIVES OF TODAY'S MODERN DANCE

Summary. The article raises the issue of the development of modern dance in Ukraine, namely, analyzes the work of modernist choreographers, who in their work turn to the style of modernism and make performances and productions in this direction. The aim of the article is to make an art analysis of choreographers, as well as research of their most popular works. Due to the research, we were able to describe ballet performances, dance performances of choreographers for the presence in their works of structural elements of modern dance. In this article, we consider the work of well-known choreographers of modernist Ukraine, as well as the work of those unknown choreographers and artists who successfully combine modern style in modern performances. Our research helps to study in more detail their creative way and analyze their productions. The issue of development of modern dance in Ukraine is considered in the scientific works of such scientists as Pastukh V.V. (1999), Chilikina N.O. (2014), Sharikov D.I. (2010), Pogrebnyak M.M. (2007) and others. In particular, Pogrebnyak M.M. provides a picture of the functioning of modern-dance in the choreographic culture of the twentieth century. Identifies aesthetic features and scientifically formulates criteria for classifying choreographic works in the style of "modern"; defines the concept of dance school "modern". However, the question of art analysis of the work of Western-Ukrainian choreographers of modern-dance has not been raised in the researches yet. Art analysis of the work of modern choreographers of Ukraine allows us to fully look at the problem of modern dance in Ukraine. Due to the research, we can study the peculiarities of the style of modern dance in the productions of famous choreographers of Ukraine. This question is relevant because it helps to clearly understand the trends in the development of contemporary choreographic art in Ukraine. We examined in detail the work of such choreographers of Lviv region as Iryna Mazur, Oksana Lan, Olena Martyniuk, Anton Safonov. We also consider the previous works of Alla Rubina, Rada Poklitaru, Tatiana Ostroverkh, Anton Ovchinnikov and others.

Keywords: modern dance, balletmaster, choreographer, ballet performances, art analysis.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна хореографія в Україні – питання, яке неодноразово висвітлювалося в літературних джерелах. Творчість балетмейстерів та хореографів України, які працюють у цьому напрямку слід детально вивчати та аналізувати, для того, щоб зрозуміти джерела та основи, які вкладені в сучасний танець України. Аналіз творчості сучасних хореографів танцю-модерн України дає змогу вирішити це питання, знайти притаманні українським хореографам

ключові особливості танцю-модерн та знайти першоджерела їхньої творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням теорії та історії розвитку танцю-модерн в Україні присвячені нечисленні праці українських мистецтвознавців, таких як Пастух В.В. (1999), Погребняк М.М. (2009; 2021), Чілікіна Н.О. (2014), Шариков Д.І. (2010) та ін. Зокрема Погребняк М.М. надає картину функціонування танцю-модерн у хореографічній культурі ХХ ст. Виявляє естетичні осо-

близькості та науково формулює критерії віднесення хореографічних творів до стилю «модерн»; визначає поняття школа танцю-модерн [4, с. 55]. В її докторському дослідженні вперше танець-модерн представлений як диференційоване явище і науково сформульовані критерії віднесення хореографічних творів до його різновидів, а також інших стильових напрямів театрального танцю у балеті ХХ – поч. ХХІ століття. У четвертому розділі монографії дослідниця конкретизує імена окремих українських балетмейстерів-представників танцю «модерн» ХХ – поч. ХХІ ст. (Б. Ніжинська, Г. Майоров, М. Арнаутова, Г. Ковтун, А. Рубіна, О. Николаєв та ін.); виявляє способи освоєння естетики стилю «модерн» в українському балеті ХХ – початку ХХІ ст. [3, с. 57].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Мистецтвознавчий аналіз творчості сучасних хореографів України дозволяє нам повноцінно поглянути на проблему розвитку сучасного танцю в Україні. Завдяки проведеному дослідженню ми можемо прослідкувати особливості стилістики танцю-модерн у постановках відомих хореографів України. Дане питання є актуальним оскільки допомагає чітко зрозуміти тенденції в розвитку сучасного хореографічного мистецтва в Україні.

Формулювання цілей статті. Більш детально вивчення творчості українських хореографів – представників стилю «модерн» сьогодення, Західної України, зокрема, залишається поза межами існуючих наукових розвідок, що і є метою даної статті.

Для цього нами були поставлені завдання: – з'ясувати з наукової літератури зміст поняття «танець-модерн»;

– проаналізувати авторські твори українських хореографів нових форм сценічного танцю сьогодення (на основі відео-джерел; власних спостережень, літературних свідчень, тощо) та конкретизувати імена представників танцю-модерн Західної України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Танець-модерн – це один зі стильових напрямів сучасного театрального танцю, що виник на початку ХХ ст. у США та Європі. З'ясовано зміст терміну *танцю-модерн* як *особливої естетико-філософської та художньо-естетичної практики, що здійснюється у відповідності до визначеної сукупності «філософського», естетичних і технічних принципів, а саме:*

«Філософський» принцип є основним формуютьорючим чинником *танцю «модерн»* і полягає у прагненні безпосереднього пізнання суті речей, явищ, особистостей, відкриття їхнього «лику» засобами безумовного руху у відповідності до світоглядних переконань митця.

Естетичні принципи: відмова від умовностей історичних та побутових, повна свобода форм.

Технічні принципи: колапс, ізоляція, поліритмія, поліцентриа, імпульс, релаксація, напруження [4, с. 54–55].

Спираючись на зміст цього терміну здійснено спробу конкретизувати імена західноукраїнських хореографів – представників цього стильового напрямку танцю сьогодення.

Більшості індивідуальних технік танцю-модерн притаманні відмова від класичної виворотності та округлих позицій рук, не має потреби тримати

«апломб» або максимально дотягувати стопи. Окрім того, більшість технік модерн-танцю можна виконувати босоніж, замість класичних пуантів та балеток.

Звісно хореографи намагаються наблизити цей стиль до вільної пластики, щоб рухи стали вільними від обмежень у тілесних формах [3, с. 56].

Сучасні хореографи України все більше звертаються до сучасної лексики танцю-модерн, прагнуть показати внутрішній світ героїв через пластику тіла. Сучасна хореографія модерн використовується як в постановках драматичних театрів, театрах опери та балету, сучасних танцювальних колективах: аматорських та професійних, танець-модерн використовують у циркових постановках та танцювальних шоу. Звісно, казати про те, що цей напрям, наразі займає провідну позицію у творчості хореографів, було би перебільшенням, оскільки на зміну одному стилю приходять інші: джаз танець, модерн-джаз, фольк-модерн, контемпорарі та ін. Танець-модерн став своєрідним стилем еліти. Люди намагаються його зрозуміти не вдаючись у деталі, поверхово, не поглиблюючись у внутрішній світ творця, його переживання та самовідчуття. Саме це було передумовою виникнення стилю модерн, а потім вже і танцювального напрямку [3, с. 57].

Наскільки глибоко усвідомили цей філософсько-світоглядний аспект сучасні хореографи України судити важко, адже для цього слід детально вивчати їхню творчість та творчий шлях, яким вони пройшли, та де саме знаходили натхнення для своїх балетмейстерських пошуків.

Згадуючи важливих представників танцю-модерн в Україні, слід згадати творчість відомої хореографа модерніста Аллу Рубіну, творчість Раду Поклітару, роботи у драматичних театрах Києва Людмили Попович та постановки у балетному театрі Тетяни Островерх. Їхня творчість вже неодноразово висвітлювалася у наукових публікаціях, тому ми не будемо детально на них зупинятися.

Серед молодих хореографів, які працюють у стилі модерн, слід відмітити Христину Шишкарєву, Тетяну Винокурову, Антона Овчиннікова та ін.

Це представники сучасного покоління хореографів модерністів України. Вони працюють та надихають інших хореографів до залучення цього стилю у сучасні постановки. Живучі в столиці вони залишають вірними тим канонам, яких навчили їх вчителі, відвідуючи майстер-класи відомих європейських та американських хореографів.

В цій статті ми би хотіли більш детально зупинитися на хореографах Західної України, які наразі працюють в цьому напрямку. Серед них варто назвати таких хореографів як Оксана Лань, Олена Мартинюк, Ірина Мазур, Антон Сафонов, Олександр Плахотнюк, Сергій Наєнко та ін.

Хореографія Львівщини розвивалася під впливом західно-європейських культури та культурного обміну з провідними хореографами столиці. Тож, їхня творчість насичена яскравими національними барвами, так і технічними засобами танцю-модерн [1, с. 72].

Відомим хореографом-модерністом Львівщини слід назвати Ірину Володимирівну Мазур. Вона – народна артистка України, доцент Львівського державного університету фізичної культури ім. Івана Боберського.

Закінчила Рівненський державний інститут культури (режисерський факультет).

Керівник, режисер, балетмейстер театру танцю «Життя», який з народною артисткою України Русланою здобув першу перемогу України на пісенному конкурсі «Євробачення», а також представляв Україну, як з сольними програмами, так і з програмою Руслани «Дикі танці» у понад 50 країнах світу.

Мазур І.В. закінчила музичну школу по класу баяна і танцювальну школу по класу балету. Учениця Вікентія Рудчика.

1982 року вийшла заміж і замість продовження навчання виїхала до чоловіка в Німеччину, де він служив. 1983 року народила сина Володимира.

1986 року після п'яти років роботи танцюристами у джаз-балеті Мануели Шварц у Німеччині Ірина з чоловіком, режисером Стефаном Мазуром, створили у Львові шоу-балет «Життя». Разом з балетом Ірина побувала у понад 50 країнах світу. Згодом Стефан Адамович зайнявся будівельним бізнесом і відійшов від творчості, а син Володимир почав виступати і балеті «Життя» в якості соліста.

Навчалася на хореографа у Львові та на режисера – у Рівненському державному інституті культури.

2004 року з «Дикими танцями» у постановці Ірини Мазур за участі балету «Життя» співачка Руслана перемогла на «Євробаченні 2004». Тоді ж Мазур І.В. отримала звання заслуженої артистки України.

2005 року під час київського «Євробачення» балет презентував хореографічну сюїту «Спогади ватри». Найдовший гастрольний тур (30 концертів протягом 20 днів) балет здійснив у Великій Британії. Наймасовішим був його виступ у Сеулі на Олімпійському стадіоні «Чамшиль» у присутності 100000 глядачів (вересень 2009 року).

Завдяки творчому досвіду, накопиченому впродовж майже 30 років активної концертної діяльності, балет «Життя» перетворився на унікальну хореографічну «лабораторію»: синтез етно-аутентики, східно-європейського модерну і джазу, а робота з сучасними «вуличними» стилями дозволяє відобразити наші історії в стилістиці «Dance Action». Кожна композиція – це не просто танець з елементами драматургії, це – театральна-танцювальна мініатюра [7].

Наступним відомим хореографом Львівщини у напрямку танцю-модерн слід назвати керівника модерн-балету «Акверіас» Оксану Борисівну Лань. Вона – відомий український хореограф і педагог, член Національної спілки хореографів України, заслужений діяч естрадного мистецтва України (2011).

Лань О.Б. закінчила Львівський поліграфічний інститут у 1982 році. У 1991 році закінчила Київський інститут культури (викладачі Анелія Обертинська, Володимир Толубко).

З 1979 року живе у Львові. З 1979 до 1981 працювала солісткою першого в Україні колективу сучасної хореографії «Рок-балет» Палацу молоді «Романтик». З 1983–1984 була керівником ансамблю сучасного танцю «Фантазія». З 1985–1991 засновник і керівник народного ансамблю естрадного танцю «Фестиваль» Будинку культури Львівського автобусного заводу. З 1991 року – засновниця і керівник модерн-балету «Акверіас», для якого створила понад 60 композицій. З 1995 року першою в Україні поєднує джаз-модерн танець

з елементами українського фольклору у композиції «Галицька сюїта – Львівські квітничарки». З 1996 як хореограф співпрацює з народною артисткою СРСР Софією Ротару.

Розвитком стилю модерн у Львові також займається професійний викладач Мартинюк Олена Вячеславівна, заслужений діяч естрадного мистецтва України, котра працює у цьому напрямку вже не перший рік. Вона створює власні постановки та приймає участь у постановках інших хореографів та викладачів. Сама вона довгий час працює у модерн-балеті «Акверіас» Оксани Лань – Народного колективу України, а також вона є керівником арт-студії «Про танець». Закінчила Львівське державне училище культури і мистецтв, спеціальність «Народна творчість», Рівненський державний гуманітарний університет, спеціальність «сучасна хореографія» та Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, спеціальність «спортивний хореограф», магістр хореографії. В 2018 році Мартинюк О.В. організувала власну студію сучасного танцю для аматорів «Dance Body&Mind». Мартинюк О.В. автор статей присвячених розвитку сучасної хореографії, а також посібника Методики викладання сучасного танцю. Олена Вячеславівна відвідала ряд семінарів з сучасної хореографії за кордоном [5, с. 55].

Наступним хореографом, котрий працює у сучасних напрямках хореографії можна розглянути творчість Антона Сафонова – сучасного хореографа України, котрий розвивається у напрямку сучасної хореографії. Він працює у стилі контемпорарі данс, хоча починав власний розвиток з сучасної хореографії, у тому числі і модерн-танцю. Антон – вільний художник, котрий не зупиняється у власному розвитку та самовдосконалюється. Закінчив Херсонський педагогічний університет, а також Львівський національний університет зі спеціальності сучасна хореографія.

Танцівник, хореограф. Займається дослідженням розвитку і навчанням contemporary dance. Закінчив курси підвищення кваліфікації «Profitraining» в центрі сучасної хореографії КЗ у Німеччині, Гамбурзі.

Пройшов стажування в Aura Dance Theatre в Литві, Каунасі – де приймав участь в роботі хореографа Amosa Ben-Tala у NDT II.

Пройшов стажування у Fresko Dance Company в Ізраїлі, Тель-Авів – де, перейняв важливий для себе досвід роботи від засновника і хореографа компанії Yorama Karmi.

Також приймав участь у «regular daily classes» в Batsheva Dance Company в Ізраїлі, Тель-Авів – що дало змогу перейняти досвід від більшості танцівників цієї трупи.

Із особистого досвіду він – засновник і хореограф театру танцю «Третя особа» у м. Херсон, учасник фестивалю «Zelyonka Fest».

Поставив сумістну танц-виставу «Муха in da Milk» з Антоном Овчінніковим, хореографа театру танцю Black O!Range.

Відвідував класи викладачів: Keith Hennessy у Physical Theatre, США, Friederike Lampert у New Ballet, Німеччина, Luis Lara Malvacias у Body-Mind Centering, Венесуелла, Sofie Gerard contemporary dance technique в Іспанії, Damian Gmur – Flow work, Release Technique, Швейцарія.

Антон Сафонов – активний тілесний практик, танцює протягом життя, оздоровлює людей, допомагає знайти внутрішні ресурси вживками методів бойових мистецтв, танців, йоги та інших напрямків роботи з тілом та свідомістю. Куратор проектів Point of creation, проекту «Діти перемін». Проводить воркшопи по розвитку і удосконаленню тіла, розуму та духу.

Слід також зазначити, що хореографічна культура танцю-модерн вплинула не лише на розвиток аматорського мистецтва в Україні, але й активно розвивається в професійних балетних театрах. Не став виключенням і Львівський театр Опери та балету ім. С. Крушельницької на сцені якого були поставлені балетні вистави у стилі модерн, а саме «Ближче ніж кохання», «Пульчинелла», «Весна священна».

Ганна Сапункова поставила разом з Сергієм Вікторовичем Наенко хореографію до вистав «Болеро», «Кармен-сюїта», «Соломея» по Оскару Уальду у драматичному театрі Леся Курбаса. А також у стилі модерн була поставлена хореографія до драматичної вистави «Портрет Доріана Грея», в постановці режисера Бориса Озерова, балетмейстером виступив Віктор Прокопенко. В постановці поєдналися класичний модерн з демі класикою.

Сучасна хореографія присутня у виставах Радуги Поклітару в Національному театрі опери та балету ім. Т.Г. Шевченка: Майстер і Маргарита, Данте, Картинки з виставки, Весна священна [4, с. 78].

Ці вистави користуються заслуженим успіхом у глядачів, хоча перші спроби прививати хореогра-

фію модерн для українського глядача були досить невдалими. Тільки зараз сучасний український глядач зрозумів та розгледів філософсько-світоглядний зміст таких вистав, навчився їх сприймати душею, а не шукаючи естетичного задоволення. Ці вистави заставляють глядача думати, співпереживати, шукати варіанти відповідей на задані режисером-постановником питання. Хореографії модерну залишається і надалі вибором людини готової піддавати сумніву істини, шукати відповіді на спірні питання та знаходити шлях до гармонії через страждання та перевтілення. Такі метаморфози у свідомості людини дають їй поштовх до внутрішнього самоусвідомлення та розвитку індивідуальних особливостей та збагачення культури власного мислення та тіла.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Аналіз творчості провідних українських хореографів танцю-модерн дозволив нам визначити особливі культурні риси сучасного танцю в Україні. Завдяки проведеному дослідженню ми прослідкували розвиток танцю-модерн на прикладі творчості українських хореографів. Дане дослідження доводить, що українська хореографія не йде осторонь модним тенденціям сучасності. Балетмейстери нашої держави розвивають у своїй творчості модну проєвропейську культуру сучасного танцю, створюють балетні вистави у цьому стилі та продовжують експериментувати у власних пошуках лексичного матеріалу для відображення істинних почуттів персонажів, які поглиблюють світосприйняття глядача та розвивають його внутрішній світ та розширюють світогляд.

Список літератури:

1. Пастух В.В. Модерні хореографічні напрямки в Галичині (20–30-і роки ХХ ст.) Київ : Знання, 1999. 42 с.
2. Плахотнюк О.А. Українське хореографічне мистецтво в контексті світової художньої культури (сучасний поліжанровий дискурс) : колективна монографія / за заг. ред. О.А. Плахотнюка. Львів : СПОЛОМ, 2020. 316 с.
3. Пוגребняк М.М. Нові напрями театрального танцю ХХ – поч. ХХІ ст.: історико-культурні передумови, крос-культурні зв'язки, стильова типологія : монографія. Полтава : ПП Астроя, 2021. 327 с.
4. Пугребняк М.М. Танець «модерн» в Україні ХХ століття. *Українська культура в контексті сучасних наукових досліджень та практичних реалій* : Всеукр. наук.-практ. конференція, 21-22 грудня 2006 р. : тези допов. Київ, 2007. № 4.1. С. 99–103.
5. Станішевський Ю. Балетний театр України. Київ : Культура, 2003. 566 с.
6. Чілікіна Н.О. Тілесні практики в сучасній хореографічній культурі [Текст] : автореф. дис. канд. мистецтвознавства : 26.00. 01, Харків. держ. акад. культури. Харків, 2014. 20 с.
7. Шариков Д.І. Теорія, історія та практика сучасної хореографії: Генезис і класифікація сучасної хореографії – напрями, стилі, види [Текст] : монографія. Київ. міжнародний ун-т, Ін-т телебачення, кіно і театру, Каф. театр. мистец. Київ : КИМУ, 2010. 208 с.
8. Балет «Життя». URL: <https://www.zhyttya.com> (дата звернення: 10.04.2022).

References:

1. Pastukh V.V. (1999) Moderni choreographichni napryamky Galychyny (20–30-ti roky XX stolittya) [Modern choreographic trends in Galicia (20–30s of the XX century)]. Kyiv: Knowledge, 42 p. (in Ukrainian)
2. Plakhotniuk O.A. (2020) Ukrayinske choreographichne mystectvo v konteksti svitovoyi hudozhnjoyi kultury (suchasniy polizhanrovyy diskurs) [Ukrainian choreographic art in the context of world art culture (modern polygenre discourse)]. Lviv: SPOLOM, 316 p. (in Ukrainian)
3. Pogrebnyak M.M. (2021) Novi napryamky teatralnogo tancyu XX – pochatku XXI stolittya: istoryko-kulturni peredumovy, cros-kulturni zv'yazky, stylyova typologiya [New directions of theatrical dance XX – beg. XXI century: historical and cultural preconditions, cross-cultural ties, stylistic typology]. Poltava: PP Astraya, 327 p.
4. Pogrebnyak M.M. (2006) Tanec modern v Ukrayini XX stolittya [Dance "modern" in Ukraine of the XX century]. *Ukrainian culture in the context of modern scientific research and practical realities: All-Ukrainian scientific-practical Conference, December 21-22, 2006: abstracts*. Kyiv, p. 1, pp. 99–103. (in Ukrainian)
5. Stanishevsky Yu. (2003) Baletnyi teatr Ukrayiny [Ballet Theater of Ukraine]. Kyiv: Culture, 566 p. (in Ukrainian)
6. Chilikina N.O. (2014) Tylesni praktiky v suchasniy horeographichniy kulturi [Body practices in modern choreographic culture] [Text]: author's ref. dis. Cand. art history: 26.00.01, Kharkiv. state acad. of Culture. Kharkiv, 20 p. (in Ukrainian)
7. Sharikov D.I. (2010) Teoriya, istoriya ta praktyka v suchasniy horeographiyi: genesis ta clasiphicacia suchasnoyi horeographiyi – napryamky, styli, vydy [Theory, history and practice of modern choreography: Genesis and classification of modern choreography – directions, styles, types]. Kyiv. International University, Institute of Television, Film and Theater, Dept. theater. artist. Kyiv: Kyiv National Medical University, 208 p. (in Ukrainian)
8. Ballet "ZHUTTYA". Retrieved from: <https://www.zhyttya.com> (accessed 10 April 2022). (in Ukrainian)